

ՀՀ Կոտայքի մարզը գտնվում է հանրապետության կենտրոնում: Այն հարավ-արևմուտքից սահմանակից է մայրաքաղաքին, արևմուտքից՝ ՀՀ Արագածոտնի, հյուսիսից՝ ՀՀ Լոռու, հյուսիս-արևելքից՝ ՀՀ Տավուշի, արևելքից՝ ՀՀ Գեղարքունիքի և հարավից՝ ՀՀ Արարատի մարզերին:

ՀՀ Կոտայքի մարզի տարածքով են հոսում Հրազդան և Ազատ գետերը: Հրազդան գետը (նախկին անվանումը՝ Զանգու) Արաքս գետի ձախ վտակներից է (երկարությունը՝ 141 կմ): Գետի համակարգում կա 340 վտակ, որոնցից 25-ն ունեն 10 կմ-ից ավելի երկարություն: Գետի խոշոր վտակներից են Մարմարիկը, Ծաղկաձորը, Արայի գետը, Գետառը:

Ազատ գետը նույնպես Արաքսի ձախ վտակներից է (երկարությունը՝ 55 կմ): Սկիզբ է առնում Գեղամա լեռնաշղթայից (հիմնականում սնվում է ստորերկրյա ջրերով): Գետի ջրերն օգտագործվում են հիմնականում ոռոգման նպատակով:

Մարզը հարուստ է հանքային ջրերով, դրա վկայությունն են «Բջնի» և «Արգնի» հանքային ջրերը:

Մարզի տարածքում են գտնվում Գեղամա լեռների փեշերը, Ծաղկունյաց լեռնաշղթան, Հատիս և Արայի լեռները: Հատիս լեռը (նախկին անվանումը՝ Շամիրամի) կոնաձև հրաբխային զանգված է (բարձրությունը՝ 2 528 մ): Լեռը ծածկված է մարգագետնատափաստանային բուսականությամբ:

Արայի լեռը (բարձրությունը՝ 2 577 մ)՝ հանգած հրաբխային զանգված է, գտնվում է Արագած լեռից արևելք՝ Քասախ և Հրազդան գետերի միջև:

Մարզի հարթավայրերն են՝ Եղվարդի հարթավայրը (գտնվում է ծովի մակերևույթից 1 200 – 1 300 մ բարձրության վրա) և Հրազդանի սարահարթը (ծովի մակերևույթից՝ 1 700 – 1 800 մ բարձրության վրա):

Մարզի տարածքի կենտրոնական մասով անցնում են երկրի համար առանցքային նշանակություն ունեցող Երևան–Հրազդան–Սևան ավտոմայրուղին և Երևան–Հրազդան–Իջևան երկաթգիծը:

2019թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական ճյուղերի տեսակարար կշիռները Հայաստանի Հանրապետության համապատասխան ճյուղերի ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- արդյունաբերություն՝ 10.5 %,
- գյուղատնտեսություն՝ 8.3%,
- շինարարություն՝ 5.9%,
- մանրածախ առևտուր՝ 4.6%,
- ծառայություններ՝ 6.1%:

ՀՀ Կոտայքի մարզը համեմատաբար զարգացած ու բազմաճյուղ տնտեսություն ունեցող մարզերից է:

Մարզի տնտեսության ընդհանուր ծավալում գերակշռողն արդյունաբերությունն է: Մարզը մեծ դեր ունի էներգետիկայի ոլորտում: Այստեղ են գտնվում էլեկտրաէներգիայի արտադրության 2 խոշոր կազմակերպություն:

Մարզի արդյունաբերության մյուս հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել զարգացած են հետևյալ ոլորտները.

ա) սննդամթերքի և խմիչքների արտադրություն (մսի և մսամթերքի մշակում և պահածոյացում, մրգերի և բանջարեղենի մշակում և պահածոյացում, կաթնամթերքի, ալյուրի, ըմպելիքի արտադրություն),

բ) ոչ մետաղական հանքային այլ արտադրանքի արտադրություն (ապակու և դրանից պատրաստվող իրերի արտադրություն, ցեմենտի արտադրություն),

գ) մետաղագործական արդյունաբերություն և մետաղյա արտադրատեսակների արտադրություն (պողպատի և թուջի ձուլում),

դ) կահույքի արտադրություն, ոսկերչական արտադրատեսակների արտադրություն

Մարզի գյուղատնտեսությունը մասնագիտացած է թռչնաբուծության մեջ: Մարզի տարածքում են գործում հանրապետության 3 խոշոր թռչնաֆաբրիկաներ:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային, երկաթուղային տրանսպորտով և էլեկտրատրանսպորտով (ճոպանուղի):

Հրազդան քաղաքի (2020թ. տարեսկզբին՝ 40.0 հազ. բնակիչ) հեռավորությունը Երևանից 50 կմ է: Գտնվում է Հրազդան գետի վերին հոսանքի ձախ ափին: Հայտնի է որպես արդյունաբերական կենտրոն: Այստեղ է գտնվում Հրազդանի ՋԷԿ-ը, որը հզորագույնն է Հայաստանի Հանրապետությունում: Արդյունաբերության մյուս ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ ունի ոչ մետաղական հանքային և այլ արտադրանքի արտադրությունը (մասնավորապես՝ ցեմենտի արտադրություն):

Արովյան քաղաքը (2020թ. տարեսկզբին՝ 44.9 հազ. բնակիչ) գտնվում է Երևանից 18 կմ հեռավորության վրա: Հանրապետության ամենաարագ աճող քաղաքներից է, արդյունաբերական խոշոր կենտրոններից մեկը:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ է զբաղեցնում գարեջրի արտադրությունը:

Բյուրեղավան քաղաքի (2020թ. տարեսկզբին՝ 9.1 հազ. բնակիչ, գտնվում է Երևանից 24 կմ հեռավորության վրա) արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ է զբաղեցնում ոչ մետաղական հանքային և այլ արտադրանքի արտադրությունը (ապակե տարայի, ճենապակուց և հախճապակուց տնտեսական կենցաղային արտադրատեսակների արտադրություններ):

Եղվարդ քաղաքը (2020թ. տարեսկզբին՝ 11.9 հազ. բնակիչ) գտնվում է Արայի լեռան հարավային ստորոտում, հեռավորությունը Երևանից 18 կմ է:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ հատկապես առանձնանում է սննդամթերքի և խմիչքների արտադրությունը (թորած ալկոհոլային խմիչքների (կոնյակի), կաթնամթերքի), կաշվե արտադրատեսակների և կոշիկեղենի արտադրությունը:

Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև գյուղատնտեսությունը, որի մեջ հիմնական ուղղությունը հացահատիկի մշակությունն է:

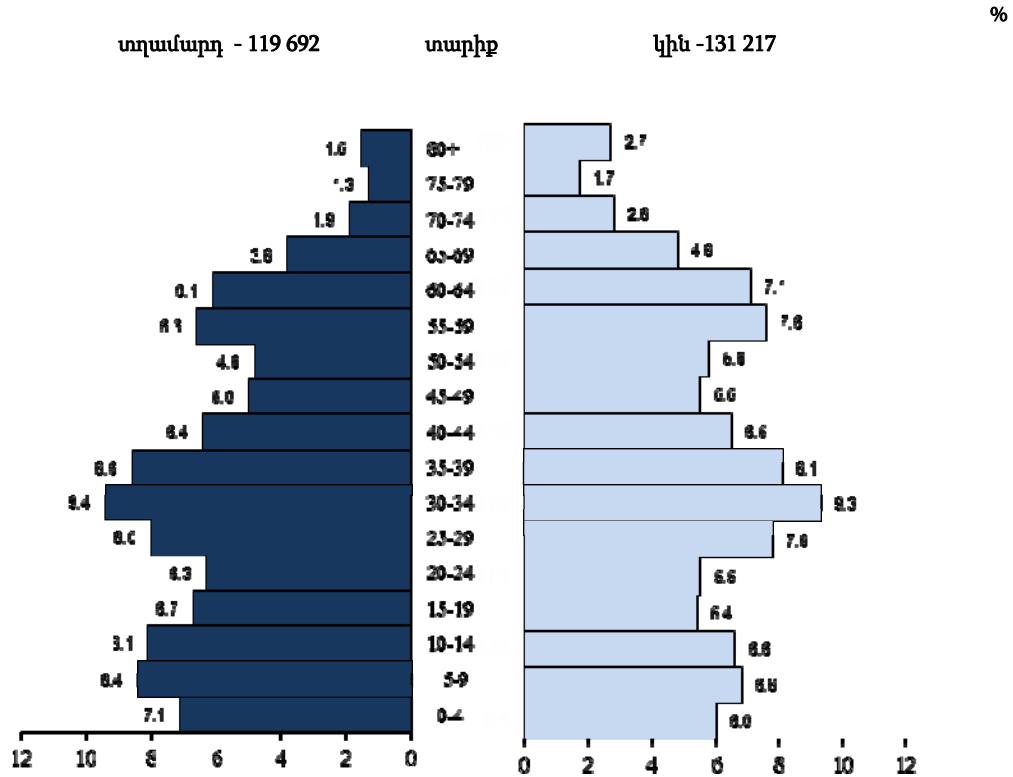
Նոր Հաճն քաղաքի (2020թ. տարեսկզբին՝ 9.3 հազ. բնակիչ, հեռավորությունը Երևանից 30 կմ է) արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ ունի կահույքի և ոսկերչական արտադրանքների արտադրությունը:

Չարենցավան քաղաքը (2020թ. տարեսկզբին՝ 20.4 հազ. բնակիչ) գտնվում է Երևանից 36 կմ հեռավորության վրա, Հրազդան գետի ձախ ափին: 1953թ. ՀԷԿ-ի շինարարության ավարտից հետո քաղաքում կառուցվեցին մի շարք խոշոր արդյունաբերական կազմակերպություններ և Չարենցավանը դարձավ հանրապետության կարևոր արդյունաբերական կենտրոն:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ ունի մետաղագործական արդյունաբերությունը և պատրաստի մետաղե արտադրատեսակների արտադրությունը (պողպատի և թուջի ձուլում):

Օաղկաձոր քաղաքի (2020թ. տարեակգրին՝ 1.2 հազ. բնակիչ, գտնվում է Երևանից 55 կմ հեռավորության վրա) կլիման մեղմ է և առողջարար: Առողջարանային քաղաք է:

**ՀՀ ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԻ ՄՇԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՄԵՌԱՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԲՈՒՐԳԸ,
2020թ. հունվարի 1-ի դրությամբ**

ՄԱՆՐԱԾԱՆ ԱՌԵՎՏՐԻ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐ

	Քանակը				
	2015	2016	2017	2018	2019
Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ, ընդամենը	1 148	1 147	1 162	1 144	1 317
<i>այդ թվում՝</i>					
խանութներ	909	901	955	943	1 128
կրպակներ	153	163	128	119	107
գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաներ	2	2	2	2	1
սպառողական ապրանքների շուկաներ	5	3	3	3	3
առևտրի այլ օբյեկտներ	79	78	74	77	78

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

	Քանակը				
	2015	2016	2017	2018	2019
Պետական նախադպրոցական	53	52	53	53	54
Պետական հանրակրթական	104	104	103	101	101
Ոչ պետական հանրակրթական	1	1	-	-	-
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մասնկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	24	23	23	25	25

	Քանակը				
	2015	2016	2017	2018	2019
Պետական նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական ¹	8	8	7	6	7
Պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	6	6	6	6	6
Ոչ պետական բարձրագույն ուսումնական	1	1	1	1	1

ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2020թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ²
Հրազդան	40 011
Աբովյան	44 931
Չարենցավան	20 437
Եղվարդ	11 952
Բյուրեղավան	9 069
Նոր Հաճն	9 262
Ծաղկաձոր	1 174

ԳՅՈՒՂԵՐ

	Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2020թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ³
Հրազդանի տարածաշրջան		
1	Ալափարս	1 970
2	Աղավնաձոր	1 229
3	Արզակյան	2 688
4	Արտավազ	524
5	Փյունիկ	324
6	Բջնի	2 705
7	Լեռնանիստ	2 910
8	Կարենիս	726
9	Հանքավան	61
10	Մարմարիկ	710
11	Մեղրաձոր	2 585
12	Գոռգոչ (Կորչլու)	17
13	Ջրառատ	531
14	Սոլակ	2 448
15	Քաղսի	2 530
16	Ֆանտան	872
Կոտայքի տարածաշրջան		

¹ Ներառյալ այն միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունները, որոնք իրականացնում են նախնական (արհեստագործական) ծրագիր:

² Քաղաքների բնակչության թվաքանակը ներկայացված է ՀՀ 2011թ. մարդահամարի հիմքով վարվող բնակչության ընթացիկ հաշվառմամբ:

³ ՀՀ մարզերի գյուղերի այս տվյալների սկզբնաղբյուրը՝ համայնքների կողմից տարեկան կտրվածքով ներկայացվող «Գյուղական բնակչության սեռատարիքային կազմը» վիճակագրական հաշվետվություններն են: Այդ սկզբնաղբյուրներով ՀՀ 954 գյուղական բնակավայրերի մշտական բնակչության թվաքանակների հանրագումարը՝ ամբողջությամբ և ըստ մարզերի, ունի որոշակի շեղում բնակչության ընթացիկ հաշվառման համանուն տվյալներից, որոնք խարսխված են Արդարադատության նախարարության Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման և Ոստիկանության (ճշգրտված՝ տ/տ կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության արդյունքներով) վարչական ռեգիստրների տվյալների վրա: Ընդ որում, վերջինս վերագնահատված է ՏՏԿԱՀ արդյունքներով ստացված միգրացիայի տվյալներով (շեղումը՝ 01.01.2020թ.-ի դրությամբ ՀՀ մասշտաբով՝ կազմել է +10.8%): Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գյուղերի միջև տվյալ տեղեկատվության գրանցման, փոխանակման, համադրման և անվանական տվյալների մակարդակով ստուգաճշտման համակարգի բացակայությամբ:

	Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2020թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ³
1	Ակունք	2 163
2	Առինջ	6 189
3	Արամուս	3 860
4	Արզնի	2 640
5	Բալախովիտ	3 604
6	Գառնի	7 864
7	Գեղադիր	715
8	Գեղաշեն	4 231
9	Գեղարդ	307
10	Գետարգել	795
11	Գողթ	2 046
12	Զառ	1 366
13	Զովաշեն	168
14	Զովք	824
15	Կաթնաղբյուր	646
16	Կամարիս	2 276
17	Կապուտան	1 337
18	Կոտայք	1 794
19	Հատիս	320
20	Հացավան	571
21	Զորաղբյուր	2 356
22	Մայակովսկի	2 177
23	Նոր գյուղ	1 572
24	Նուռնուս	624
25	Ողջաբերդ	947
26	Պտղնի	1 668
27	Ջրաբեր	428
28	Ջրվեժ	6 130
29	Սևաբերդ	251
30	Վերին Պտղնի	808
Նաիրիի տարածաշրջան		
1	Արագյուղ	1 108
2	Արզել	3 116
3	Բուժական	1 583
4	Գետամեջ	802
5	Զովունի	6 251
6	Զորավան	1 629
7	Թեղենիք	524
8	Մրգաշեն	2 139
9	Նոր Արտամետ	1 081
10	Նոր Գեղի	6 530
11	Նոր Երզնկա	1 813
12	Պռոշյան	5 527
13	Սարայանջ	312
14	Քանաքեռավան	3 822
15	Քասախ	5 782
16	Քարաշամբ	699

**ՀՀ ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2019թ.**

	Ընդամենը	նրանցից՝	
		կանաչը ¹	տղամարդիկ ¹
Բնակչությունը, մարդ	10 000	5 224	4 776
Ծնվածներ, մարդ	122	59	63
Մահացածներ, մարդ	91	43	48
Ամուսնություններ	53	X	X
Ամուսնալուծություններ	13	X	X
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակմակերեսով, քառ.մ	38.3	X	X
Կրթության ոլորտ, հաճախումը կրթության, մարդ՝			
նախադպրոցական	278	130	148
հանրակրթական	1 514	736	778
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	195	120	75
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	25	4	21
միջին մասնագիտական	56	25	31
բարձրագույն մասնագիտական	9	4	5
Առողջապահության ոլորտ՝			
հաճախել են պոլիկլինիկատարվարն ընթացքում (հաճախումների քանակը)	36 886	...	...
Մարզիկներ, մարդ	133	11	122
Զբաղվածներ, մարդ	4 623	1 869	2 754
նրանցից՝ գիտական հիմնարկներում	0.2	0.2	-
նրանցից՝ գիտության դոկտոր	-	-	-
գիտության թեկնածուներ	0.0	0.0	-
ուսուցիչներ	103	92	11
բժիշկներ	24	...	...
միջինբուժանձնակազմ	42	...	...
Գործազուրկներ, մարդ	1 165	557	608
Սոցիալական ապահովության ոլորտ			
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1 499	874	625
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	314	X	X
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում			
գրադարան	16 425	...	...
թատրոն	-	-	-
համերգ	-	-	-
թանգարան	683	...	...
Իրավական ոլորտ			
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	77	X	X
այդ թվում՝ նյ մեծ ծանրության	34	X	X
միջին ծանրության	25	X	X
ծանր	17	X	X
առանձնապես ծանր	1	X	X

¹Ցուցանիշները հաշվարկային են: